

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 36, Nisan 2019, s. 150-159

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.16990/SOBIDER.4973>

Dr. Öğr. Üyesi Kızbes Meral KILIÇ

Akdeniz Üniversitesi Kumluca Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü,
kmeralkilic@akdeniz.edu.tr

EBEVEYNLERİ CEZAEVİNDE OLAN ÇOCUKLARIN YAŞADIKLARI GELİŞİMSEL, DAVRANIŞSAL VE SOSYAL ZORLUKLARIN EKOLOJİK SİSTEM YAKLAŞIMI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Özet

Cezaevine giren kişi sayısında son yıllarda artış gözlenmektedir. Cezaevine girme oranlarında görülen artış, cezaevine giren ebeveynlerin ve çocuklarının sayısında da artışa neden olmaktadır. Çocuğun gelişiminde doğuştan getirdiği genetik özelliklerinin yanı sıra çevresel faktörlerin de önemli olduğu iyi bilinmektedir. Ebeveynleri cezaevinde olan çocuklar olumsuz çevre koşulları bağlamında ele alınan bir konudur. Ebeveynleri cezaevinde bulunan çocuklarla yapılan çalışmalarda çocukların psiko-sosyal refahlarının azalması, akademik başarısızlıklar yaşamaları, anti sosyal ve suçla ilgili davranışlarının artması dâhil olmak üzere pek çok doğrudan ve dolaylı bağlantılar olduğu görülmüştür. Bu çalışmada, ebeveynleri cezaevinde olan çocukların yaşadıkları gelişimsel, davranışsal ve sosyal zorluklar Bronfenbrenner'in öne sürdüğü Ekolojik Sistem Yaklaşımı bağlamında ele alınıp incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Cezaevi, Ebeveyn, Çocuk, Cezaevinde olan ebeveynler

EVALUATION OF DEVELOPMENTAL, BEHAVIORAL AND SOCIAL CHALLENGES BY THE ECOLOGICAL SYSTEM APPROACH TO CHILDREN WITH INCARCERATED PARENTS

Abstract

The number of people entering prison has increased in recent years. The increase in prisons leads to an increase in the number of parents and children entering prison. It is well-known that environmental factors are important as well as the genetic

characteristics of the child. Children whose parents are in prison are also considered in the context of adverse environmental conditions. Studies with children whose parents are in prison have many direct and indirect links, including reducing children's psychosocial well-being, experiencing academic failures, and increasing anti-social and criminal behavior. In this study, the developmental, behavioral and social difficulties experienced by the children of their parents in prison were examined in the context of the Ecological System Approach proposed by Bronfenbrenner.

Keywords: Prison, Parents, Children, Parental incarceration

1. GİRİŞ

Cezaevine giren kişi sayısında son yıllarda artış gözlenmektedir. Cezaevine girme oranlarında görülen artış cezaevine giren ebeveynlerin ve çocuklarının sayısında da artışa neden olmaktadır. Ebeveynleri cezaevinde olan çocukların sayısı, bazı ülkelerin bu istatistiği tutmaması nedeniyle tam olarak bilinmemektedir. Cezaevine giren ebeveynlerin bu durumu bir kereliğine mahsus olmaması, birden fazla suç işleyip cezaevine girip çıkmaları gibi nedenler bu istatistiği tutmayı güçleştirmektedir (Sharratt, 2014). Dünya genelinde cezaevinde bulunan tutuklu/hükümlülerin % 45-87'sinin ebeveyn olduğunu ve bu ebeveynlerin çocuklarının % 2-5'inin 18 yaşından küçük olduğu tahmin edilmektedir (Armstrong, Eggins, Reid, Harnett ve Dawe, 2018). Avrupa genelinde 800.000 çocuğun bir ebeveyninin cezaevinde olduğu tahmin edilmektedir (Sharratt, 2014). Bu alanda yapılan araştırmalar, ebeveynin cezaevinde olmasıyla çocuklarının psiko-sosyal refahlarının azalması, anti sosyal ve suçla ilgili davranışlarının artması dâhil olmak üzere pek çok doğrudan ve dolaylı bağlantılar olduğunu göstermektedir (Armstrong, Eggins, Reid, Harnett ve Dawe, 2018).

Çocuğun gelişiminde doğuştan getirdiği genetik özelliklerinin yanı sıra çevresel faktörlerin de önemli olduğu iyi bilinmektedir. Çocuğa doğum öncesinden itibaren olumlu çevresel faktörler sağlayabilmek, çocuğun kendi potansiyeli dâhilinde gelişimini tamamlaması açısından önemlidir. Olumsuz çevre koşulları ise tam tersi, çocuğun gelişimini sekteye uğratabilecek faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ebeveynleri cezaevinde olan çocuklar da olumsuz çevre koşulları bağlamında ele alınan bir konudur.

Ebeveynleri cezaevinde olan çocuklar, “adaletin gizli öksüzleri” olarak adlandırılmaktadır. Herhangi bir suç işlememelerine rağmen, ebeveynleri cezaevine girdiğinde çocukları da acı çekmektedirler. Refahları ve yaşamları için önemli olan birçok şeyden vazgeçmek zorunda kalmaktadırlar. Son zamanlarda yapılan çalışmalar, akranlarına kıyasla, ebeveynleri cezaevinde olan çocukların ciddi derecede akademik, zihinsel ve fiziksel sorunlara daha eğilimli olduğunu göstermiştir. Zaten dezavantajlı ortamlardan gelen bu çocuklar, ebeveynlerini yıllarca aynı ortamda görmeme gerçeğiyle karşı karşıyadırlar. Bu nedenle, yaşam boyu olumsuz sonuçlara sahip olma riskleri yaşitlarından daha fazladır (Fry-Geier ve Hellman, 2017).

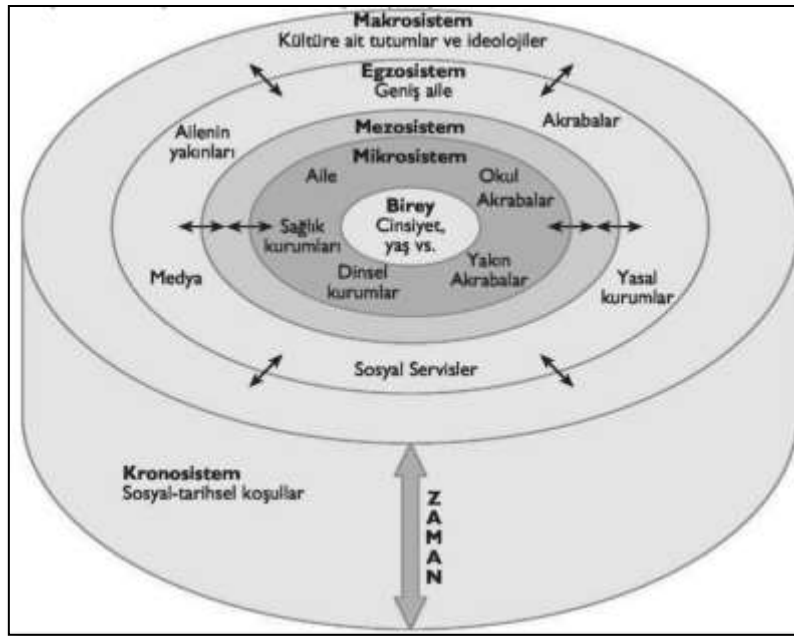
Çocuklar çeşitli bağlamlarda öğrenir ve temas kurdukları mekânlar, yerler ve insanlar gelişimlerini derinden etkiler. Bronfenbrenner'ın yaklaşımı, çocuğu bu karmaşık ağın merkezine yerleştirir. Bronfenbrenner, “ortamların nasıl değiştiği ve bu değişimin bu ortamlarda yaşayan ve büyüyen insanlar için etkileri” ile ilgilenmiştir. Bronfenbrenner, ekolojik bir yaklaşım kullanarak, gelişmekte olan kişi ile gelişimin içinde bulunduğu değişen mikro ve makro bağlamlar arasındaki ilişkileri araştırmıştır. İlk yıllardaki öğrenmede, gelişim, çocuğun, aile,

arkadaşlar ve topluluklar gibi mikro bağlamların değiştirilmesinden ve aynı zamanda makro bağlamdaki değişikliklerden -büydükleri daha geniş sosyal ve kültürel bağlamdan-etkilendiğini gösterir. Bu yaklaşım aynı zamanda gelişimde devam eden değişim ve düzenlemeleri ve ilerlemenin ilerici ve dinamik doğasını tanımanın önemini, proksimal süreçlere daha sonra vurguyla ön plana çıkarmaktadır (Hayes, O'Toole ve Halpenny, 2017).

Bu çalışmada, ebeveynleri cezaevinde olan çocukların yaşadıkları gelişimsel, davranışsal ve sosyal zorluklar Bronfenbrenner'in öne sürdüğü Ekolojik Sistem Yaklaşımı bağlamında ele alınıp incelenmiştir.

2. Ekolojik Sistem Yaklaşımı Bağlamında Ebeveynleri Cezaevinde Olan Çocuklar

Bronfenbrenner, Ekolojik Sistem Yaklaşımında çocuğun farklı düzeylerde çevreden etkilenen karmaşık bir sistem içinde geliştiğini ve çocuğun biyolojik olarak getirdiği eğilimlerinin, çevresel faktörlerle birleşerek gelişimini şekillendirdiğini belirtir. Şekil 1'de görüldüğü üzere bu yaklaşımda, çevre bir dizi iç içe geçmiş katmanlardan oluşan bir sistem olarak görülür. Bu katmanları oluşturan mikrosistem, mezosistem, makro sistem ve kronosistem birbiriyle ilişkili biçimde çocuğun gelişimini etkiler (Berk, 2015, s.25-26).

Şekil 1: Bronfenbrenner'in ekolojik sistem kuramı (Doğan, 2011, s. 19)

Bronfenbrenner, Ekolojik Sistem Kuramı'nda tüm gelişimsel süreçleri proksimal (yakınsal) süreçlerin bir fonksiyonu olarak tanımlamıştır. Bunlar, "aktif, gelişen biyo-psikolojik insan organizması ile yakın dış çevredeki kişiler, nesnelere ve semboller" arasındaki karşılıklı etkileşimlerdir. Başka bir deyişle, proksimal süreçler, bir insanın insanlarla veya fiziksel çevreyle veya bilgi kaynaklarıyla (kitaplar veya filmler gibi) yakın etkileşimini ifade eder. Bu proksimal süreçler daha uzak süreçlerle değiştirilir. Bunlardan bazıları genler gibi organizmanın içindedir. Diğerleri, eğitim sisteminin veya daha geniş bir kültürün özellikleri gibi yakın

çevrenin dışındadır. Proksimal süreçler gerçek anlamda etkileşimlidir: Organizma, yakın çevreye hem etki eder hem de yakın çevreden etkilenir (Broderick ve Blewitt, 2015, s. 19).

2.1. Mikrosistem Bağlamında Ebeveynleri Cezaevinde Olan Çocuklar

Mikrosistem, Bronfenbrenner'in öne sürdüğü Ekolojik Sistem Yaklaşımında en iç çevre katmanıdır. Bu katman, kişinin yakın çevresinde gerçekleşen etkinlik ve etkileşimleri ifade eder (Shaffer ve Kipp, 2007). Bronfenbrenner, çocuğu günlük aktiviteler ve etkileşimler mikrosisteminde modelinin merkezinde görür. Çocuk bu faaliyetlerin ve etkileşimlerin aktif bir parçasıdır: örneğin, çocuk acıktığında ağırlar ve etrafındaki diğer insanların yanına gelip ona yiyecek getirmesine neden olur. Ebeveynler de çocuğa gülümseyebilir, onu gıdıklayabilir veya ona oyuncaklar sunabilir, çocuğu geri gülümsemeye ve oyunlara katılmaya teşvik edebilir (Gillibrand, Lam ve O'Donnell, 2016, s.42).

Mikro sistem, aileler, okullar, dini kurumlar ve mahalleler gibi, insanların doğrudan maruz kaldıkları değişkenleri içerir (Boyd, Bee ve Johnson, 2011). Çoğu bebek ve çocuk için mikrosistem aile ile sınırlı olabilir (Shaffer ve Kipp, 2007). Mikro sistemdeki ilişkiler oldukça dinamiktir. Çocuklar mikro sistemdeki insanlar tarafından hem etkilenir hem de mizaçları, fiziksel özellikleri ve yetenekleri ile onları etkiler. Örneğin, doğuştan zor mizaç özellikleri olan bir bebek ailesini aşırı yorabilir veya ebeveynlerinin evlilik ilişkilerine zarar verebilecek kadar çatışmaların ortaya çıkmasına neden olabilir. Mikro sistemler, her bir insanın sistemdeki diğer tüm insanlar tarafından etkilendiği ve onları etkilediği dinamik bağlamlardır (Shaffer ve Kipp, 2007).

Ebeveynleri cezaevinde olan çocukların, ebeveynlerinin işlediği suç eylemine maruz kalmaları, tutuklanma ve mahkeme süreçlerine şahit olmaları, ebeveynlerinden ayrılmaları, ailede gelir kaybına uğramaları, stresli ziyaretler gibi çok sayıda duygusal ve sosyal zorluğu deneyimledikleri bilinmektedir (Murray, Farrington ve Sekol, 2012). Bunun yanı sıra çocukların ebeveynleri cezaevine girdiğinde birbirinden farklı durum ve koşulları olabilir. Ebeveynlerinden kimin cezaevine girdiği, cezaevi yaşamı öncesi aile içi ilişkileri, ebeveynin cezaevine girmeden önce ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesi, çocuğun yaşı, cezanın süresi, cezaevinin ortamı, çocuğa verilen bakımın niteliği, cezaevindeki ebeveynle temas, diğer aile üyelerinin olayla nasıl başa çıkabildiği gibi faktörler çocukların vereceği tepkiler üzerinde etkilidir (Micheal, 2018). Ebeveynlerinden kimin cezaevine girdiği çocuk açısından önemlidir. Hapsedilen annelerin çocukları için, deneyimli stresli yaşam olaylarının sayısı nispeten yüksek olabilir. Örneğin, annesi yanında olmayan çocuklar için çocukların kendisine bakım verenlerin sabit olmama olasılığını artırmasına, bu durum da konut ve okul değişikliklerine neden olabilir (Menting, Orobio de Castro ve Matthys, 2016).

Çocukların ebeveynlerinin cezaevinde olmasının birçok yönü, çocukların bağlanma güvenliği algılarını derinden tehdit edebilir. Bağlanma teorisine göre, çocuğun güvenlik duygusu üzerinde kilit bir etki, bağlanma figürünün mevcudiyetidir. Bağlanmada, genellikle birincil bakım veren bağlanma figürüyle doğrudan iletişim kurma, ihtiyaç duyulduğunda fiziksel erişilebilirliğe sahip olma önemlidir. Bu durum, cezaevinde olan ebeveynler ile cezaevinde olmayan çocuklar açısından neredeyse imkânsızdır. Ebeveynleri cezaevinde olan çocuklarla ebeveynlerinin bağlanma ilişkisi olumsuz etkilenmektedir. Ebeveynin cezaevine girmesi, çocuklar için bağlanma güvenliğini tehdit edebilecek birçok zorluğu içerir. İlk olarak, çoğu

çocuğa hapsedilmiş ebeveynlerinin nerede olduğu hakkında dürüst ve gelişimsel olarak hassas açıklamalar yapılmadığı bilinmektedir. Ebeveynlerin hapsedilmesi sırasındaki çocuklar için bir başka zorluk da, hapsedilmiş ebeveynleriyle güvenilir ve yakın temas kurma ihtimallerinin düşük olmasıdır (Murray ve Murray, 2010).

Ebeveynleri cezaevinde olan çocukların yaşı ve cinsiyeti önemlidir. Örneğin, ebeveyni cezaevinde olan çocuk erkekse ve üç yaşından küçükse saldırgan davranışların görülme riski artmaktadır (Smith ve Young, 2017). Ebeveynlerin hapsedilmesinin, çocuklar için aile gelirinin azalması, çocuğun evsizlik riskinin artması, saldırgan davranış, depresif belirtiler ve okul başarısının azalması ile ilişkili bulunmuştur (Western ve Smith, 2018). Anksiyete, saldırganlık ve suça karışma olasılığı da artmaktadır (Johnson, Arditti ve McGregor, 2018). Bunun yanı sıra ebeveynleri cezaevinde olan çocuklarda migren, astım, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu gibi problemler de görülmektedir (Smith ve Young, 2017).

Ebeveynleri cezaevinde olan çocuklarda sıklıkla sınıfta kalma, okuma, matematik veya kelime becerilerinde problemler, okul başarısında azalma, okula devamsızlık, okulda dışlanma gibi sorunlar gözlenmektedir. Ebeveynlerden anneleri cezaevinde olan çocuklarda bu sorunlar daha fazla görülmektedir (Huynh-Hohnbaum, Bussell ve Lee, 2015). Ebeveynleri cezaevinde olan çocukların okul başarısında azalmalar oldukça yaygındır. Bunun en önemli nedenleri arasında ekonomik problemler, ev ortamının değişmesi, temel ihtiyaçların karşılanmasında aksaklıklar ve kronik stres yer almaktadır. Ebeveynleri cezaevinde olan çocukların akademik yaşamlarındaki düşüşün önemli nedenleri arasında, çocukların yaşadıkları utanç duygusu ve diğerleri tarafından oluşturulan etiketlenme vardır (Shlafer, Reedy ve Davis, 2017). Ebeveynleri cezaevinde olan çocukların yaşadıkları duygular olan etiketlenme, utanma, ayrılık, gizlilik, sessizlik yaşamlarında büyük role sahiptir. Etiketleme, çocukların anne veya babaları cezaevinde olduğu için çocukların öğretmenlerinin, arkadaşlarının ve sosyal ortamlarındaki bireylerin bu durumu öğrendiklerinde çocuğa olan davranışlarının neler olduğudur. Ayrılık, çocuğun ebeveyni olmadığına yaşadığı boşluktur. Utanma, çoğu çocuğun neler olduğunu anlamaları ve diğer kişilerin düşüncesiz ve kibar olmayan davranışları karşısında hissettikleridir. Etiketleme ve utanma sonrasında gizlilik meydana gelir. Sessizlik ise çocuğun, konuşacak birilerinin olmadığını ve konuşulduğu zaman anlaşılamayacağını düşündüğünde ortaya çıkar (Greenberg, 2006).

2.2. Mezosistem Bağlamında Ebeveynleri Cezaevinde Olan Çocuklar

Mezosistem, mikrosistemler arasındaki ara bağlantılardan oluşur. Örneğin, bir çocuğun okuduğu okul ve ailesi, mikro sistemin bir parçasıdır. Ebeveynlerinin okula katılımı ve okulun katılıma tepkisi ise mezosistemin bir parçasıdır. Bu nedenle, bir çocuğun doğduğu kültür, kaliteli eğitime büyük değer verebilir. Ayrıca, ülkesinin ekonomisi okul için yeterli miktarda kaynak sağlayabilir. Bununla birlikte, kendi eğitimi, okuduğu okul ve ailesi arasındaki bağlantılar ve okudukları okuldan daha fazla etkilenecektir. Bu nedenle, çocuğun ana bağlamı kültürel ve sosyoekonomik bağlamlarla tutarlı olabilir veya onlarla çelişebilir (Boyd, Bee ve Johnson, 2011). Mezosistemin, yaşamda mümkün olan en iyi başlangıcı yapabilmesi için, gelişmekte olan çocuk üzerinde olumlu ve etkili bir etki yaratan bir sistem olması gerekir. Bu durum, ailelerin yoksulluk, aile içi şiddet, madde bağımlılığı gibi devam etmekte zorlandıkları

yerlerde, özel eğitim ihtiyacı olan bir çocuğa sahip olmaları veya yeni bir ülkeye yerleştirilmeleri durumunda daha önemlidir (Conkbayır ve Pascal, 2014).

Cezaevinde olan ebeveynler ile çocukların bakıcıları arasında kurulan ve sürdürülen ilişki, önemli bir mezosistem faktörüdür. Mezosistemde çocuk yetiştirme ve temasla ilgili iletişim ve paylaşılan algılar da yer almaktadır (Poehlmann, Dallaire, Loper ve Shear, 2010). Babalar cezaevine girdikten sonra çocukların yaklaşık % 90'ı anneleriyle birlikte kalmaktayken, anneler cezaevine girdiğinde bu durum değişmektedir. Çocuklar babalarından ziyade başka bir akrabasının yanında kalmaktadırlar. Anneler cezaevine girdiğinde çocukların % 28'i çocukların babasıyla, % 53'ü büyük ebeveynin yanında, % 25.7'si ise diğer akrabalarla kaldığını belirtmiştir. Küçük bir grup ise çocuklarının sosyal hizmetler himayesinde olduğunu bildirmişlerdir (Mumola, 2000).

Ebeveynleri cezaevinde olan çocuklar karşılaştıkları sorunlarla baş etmek için ihtiyaç duydukları duygusal desteğe genellikle sahip değildir. Bakım verenler de öfkeli ve korkmuş olabildikleri için genellikle durumu çocuklarla açıkça konuşmazlar. Bunun yanı sıra ebeveynleri cezaevinde olan çocuklar kendilerini damgalanmış hissettikleri için genellikle sosyal desteğe erişmemeyi tercih ederler (Bocknek, Sanderson ve Britner, 2009).

2.3. Egzosistem Bağlamında Ebeveynleri Cezaevinde Olan Çocuklar

Egzosistem, bir kişinin ilk elden tecrübe edemeyeceği, ancak gelişimi etkileyen sosyal ortamları ifade eder. Örneğin, bir annenin çalışma ortamı çocuğu için egzosistemin bir parçasını oluşturur. Çocuğun annesi iş yerinden evine sorunsuz bir şekilde gelebilirse çocuğuna daha kaliteli zaman ayırabilir. Tam tersi, çocuğun annesi işte iyi bir gün geçirmemişse, çocuğuyla ilişkisinin stresli olma olasılığı yüksektir (Kail, 2012, s.436). Bir egzosistem, mikro sistemleri, mezo sistemleri ve aynı zamanda hem resmi hem de gayri resmi olan belirli sosyal yapıları içeren ve kişinin içinde bulunduğu sosyal yapıları etkileyen veya kapsayan bir etki sistemidir (Sugarman, 2001, s.22).

Ailenin sosyoekonomik durumu, cezaevindeki ebeveynin özellikleri (örn. cinsiyeti) ve ebeveyn ve çocuğa bakım verenlerin stresi egzosistem faktörleri arasında yer almaktadır (Poehlmann, Dallaire, Loper ve Shear, 2010).

Annesi cezaevinde olan ergenlerin, anneleri cezaevinde olmayanlara göre okulu bırakma risklerinin üç kat arttığı, bu ergenlerde yalan söyleme, hırsızlık, dolandırıcılık gibi durumların gözlemlendiği belirtilmiştir. Ayrıca bu çocukların diğer çocuklara göre suç işleyerek cezaevine girme risklerinin altı kat arttığı belirtilmiştir. Babanın cezaevinde olduğu örneklerle karşılaştırıldığında, cezaevinde olan annelerin çocuklarının kanunla daha fazla başlarının derde girme, daha fazla suç davranışlarında bulunma, erken yaşlarda hamilelik ve/veya bebek sahibi olma gibi riskler altında buldukları belirtilmektedir (Dallaire, 2007).

Cezaevindeki ebeveynlerin, cezaevindeki ebeveyn olmayanlara göre depresyon ve zayıf psikolojik iyilik hali gösterme olasılığının daha yüksek olduğu, bunun yanı sıra cezaevlerinde bulunmalarından ötürü ebeveynlik rollerinde önemli derecede stres ve çocuklarından ayrılmasının bir sonucu olarak kayıp ve güçsüzlük duyguları yaşadıkları bildirilmektedir (Armstrong, Eggins, Reid, Harnett ve Dawe, 2018).

Çocuğa bakım verenlerin yaşadığı stres, cezaevindeki ebeveyn ile çocuklarının iletişimini etkiler. Bakım verenlerin cezaevine gerçekleşecek ziyareti ayarlaması, telefon görüşmesi için gerekli koşulları oluşturması ve çocukların ebeveynlerinden ayrılmaları esnasında ve sonrasında yaşanan davranışlarla baş etmeleri beklenmektedir (Poehlmann, Dallaire, Loper ve Shear, 2010). Arditti 2003 yılında cezaevinde yakınları bulunan kişilerle yaptığı çalışmada, çalışmaya katılanların çoğunun, cezaevinden uzakta yaşadıklarını, olumsuz şartlar nedeniyle cezaevine ziyarete gelmek istemediklerini, en büyük sıkıntının çocuklarıyla anne babalarının fiziksel temaslarının olmadığını, uzun beklemelelere rağmen kısa ziyaretle sonuçlanmasının sorun olduğunu belirtmişlerdir. Cezaevinde ziyareti engelleyen koşullardan ilki, bakım veren kişinin çocuğu anne babasının ziyaretine götürmede isteksizliği olarak değerlendirilmiştir (Nesmith ve Ruhland 2008; Poehlmann 2005). Diğer bir neden ziyareti gerçekleştirmek için gereken mali kaynak olarak belirtilmektedir. Çoğu anne babanın bulunduğu cezaevi ile yaşanan yer arasındaki mesafenin oldukça fazla olduğu belirtilmiştir (Mumola, 2000).

Cezaevindeki ebeveynini ziyaret etmek, çocuklar için koruyucu olarak düşünülmesine rağmen, çocukların çok azının bu bölüme dahil olduğu belirtilmektedir. Annelerini ziyaret eden çocukların cezaevindeki yüksek ses, anneye bebek arasında var olan engeller gibi cezaevi koşulları nedeniyle korkularının artmasına, bu durumun da anneye olan bağlanma ilişkilerinin güvensiz olmasına neden olabileceği belirtilmektedir. Bağlanma için bebeğin anne ile birlikte olması gerekir, ama kaotik, sürekli değişen durumlar çocukların dezorganize bağlanmalarına neden olabilir (Poehlmann, 2005).

2.4. Makro Sistem Bağlamında Ebeveynleri Cezaevinde Olan Çocuklar

Makrosistem, kültürün veya alt kültürün genel kurumsal kalıplarıdır. Bilgi ve ideolojinin taşıyıcıları olan makro sistemler genel olarak gayri resmi ve açıktır, ancak bir toplumun kayıtlı yasaları, düzenlemeleri ve kuralları ile açık bir şekilde yapılır. Bir toplumun değer ve önceliklerinin bir yansıması, bir toplumun ekonomik, sosyal, eğitimsel, yasal ve politik sistemlerinin ilkelerini içerir. Bir toplumun kültürünün bu tezahürleri, egzo, mezo ve mikro sistemler aracılığıyla bireylere normlar ve değerler olarak aktarılır, böylelikle düşüncelerini ve davranışlarını etkiler (Sugarman, 2001, s.22). Bir toplumun kültürel değerleri, ekolojik modelin tüm seviyelerine nüfuz eder, çalışma koşullarını, politikaları ve ebeveynlerin işlevlerini etkiledikleri için mikro sistemlerinde çocukları doğrudan etkileyen ilişkileri etkiler. Yaşam koşullarının aşırı talepkâr olduğu ve kaynakların yetersiz olduğu durumda bu durum ebeveynlerin rollerini daha da zorlaştırır ve sonuç olarak çocuğun mikro sistemi de aynı şekilde etkilenir (Conkbayır ve Pascal, 2014).

Çocuğun ebeveyninin cezaevinde ziyareti için yapılan düzenlemeler makrosistem faktörleri arasında yer almaktadır. Çocuklar ebeveynleriyle cezaevinde açık veya kapalı görüş kapsamında görüşebilirler. Bu konuda yapılan bazı araştırmalar, ebeveynlerin çocuklarının kendilerini cezaevinde ziyaret etmeleri konusunda endişeli olduklarını belirtmişlerdir. Bunun nedenleri arasında cezaevlerinin ziyaret politikalarını, ziyaret ortamlarını, ulaşım masrafları, çocuklarının güvenliği konusundaki endişeleri ve çocukların ayrılırken üzülecekleri öne sürülmüştür. Cezaevindeki ebeveynlerin çocukları ve yakınlarıyla telefon görüşmeleri veya yazılı yazışmalar gibi iletişim süreçleri ebeveynler ve çocukları arasında güvenilir temas için uygun ve daha stressiz bir alternatif olarak değerlendirilmektedir (Poehlmann, Dallaire, Loper ve Shear, 2010).

2.5. Kronosistem Bağlamında Ebeveynleri Cezaevinde Olan Çocuklar

Bronfenbrenner'ın öne sürdüğü mikro sistem, mezo sistem, egzo sistem ve makro sistem zaman içinde sabit kalmaz. Kıtliklar, savaşlar veya diğer doğal afetler gibi tarihi olaylar bir topluluğun sosyal, ekonomik, politik ve dini çerçevesinin yanı sıra okullar ve mahalleler gibi geleneksel mikro sistemleri de tahrip edebilir. Yeni bir aile üyesinin dünyaya gelmesi, ebeveynlerin ayrılması, yeni bir eve taşınması ve çocuğun akranlarının kaybı, çocuğun farklı zamanlarda yaşayabileceği diğer değişikliklerin örnekleridir. Kronosistem (Krono zaman anlamına gelir) bu geçici etki boyutu için Bronfenbrenner'ın (1995) terimidir (Bukatko ve Daehler, 2004, s. 30). Bronfenbrenner'a göre fotoğraf çekerek gelişmeyi öğrenemeyiz; bir olayın diğerine nasıl yol açtığını ve toplumsal değişikliklerin insanların yaşamlarındaki değişikliklerle nasıl iç içe geçtiğini anlamak için video çekmeye ihtiyacımız vardır (Sigelman ve Rider, 2017, s.52). Değişim daima gerçekleşir ve zamana bağlı bu değişimler ve geçişler çocuğun gelişimi sırasında ne zaman gerçekleştiğine bağlı olarak daha büyük veya daha az etkiye sahip olabilir. Dolayısıyla, geçici olaylar da her bireyin psikolojik gelişimi için geniş kapsamlı sonuçlar doğurmaktadır (Bukatko ve Daehler, 2004, s. 30).

Önemli bir kronosistem faktörü, cezaevine giren kişi sayısının zaman içinde nasıl değiştiğidir. Cezaevine giren kişi sayısında son yıllarda artış gözlenmektedir. Cezaevine girme oranlarında görülen artış cezaevine giren ebeveynlerin ve çocuklarının sayısında da artışa neden olmaktadır (Sharratt, 2014). Diğer kronosistem faktörleri, ebeveynlerin cezaevinde ne kadar süre kaldıkları ve cezaevinden çıkan ebeveynlerin aylar veya yıllar içinde suç işleyip yeniden cezaevine dönme olasılığıdır (Poehlmann, Dallaire, Loper ve Shear, 2010).

SONUÇ

Bronfenbrenner'ın Ekolojik Sistem Yaklaşımı göz önüne alındığında, evrensel hizmetlerin (doğum, çocuk sağlığı, sosyal bakım, eğitim ve aile refah hizmetleri dahil) öncelikle ailenin durumunu ve potansiyel risk faktörlerinin doğasını tam olarak anlaması gerektiği açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu, ilgili profesyonellerin, ailelerin yaşamlarını iyileştirmeye en iyi şekilde yardımcı olacak kaynakları kullanmalarını sağlayacaktır. Mümkün olan yerlerde, koruyucu bakım sağlanabilmesi, olumsuz yaşam koşulları olan çocuğun gelişimsel, davranışsal ve sosyal özellikleri üzerindeki etkisi önemli ölçüde azaltılabilir (Conkbayır ve Pascal, 2014).

Herhangi bir suç nedeniyle mahkeme kararınca tutuklanıp, barındırılan, özel tedbirlerin alındığı cezaevlerinde kalan kişilerin yaşadıkları zorlukların yanı sıra, bu kişilerin, varsa, dışarıdaki çocukları da oldukça stresli yaşam olayları ile karşılaşmaktadırlar. Çocukla iletişimde olan öğretmenlerin ve özellikle bakım verenlerin söz konusu olayla baş edebilmesinde çocuğun yaşına, psikolojik durumuna, kişilik özelliklerine uygun olarak onlara rehberlik edebilmeleri, bilişsel ve sosyal beceriler kazandırabilmeleri son derece önemlidir. Eğitimci, çocuk gelişimci, sosyal çalışmacı ve psikolog gibi uzmanlardan yardım alınması söz konusu süreç sırasında yaşanabilecek risklerin önüne geçilebilmesi adına ve olumsuz çevre koşullarının çocuk açısından azaltılması ve çocuğun gelişimsel açıdan potansiyelini açığa çıkarabilmesi açısından oldukça önemlidir. Çünkü çocuğu rehabilite etmek yetişkini rehabilite etmekten daha kolaydır.

KAYNAKLAR

- Armstrong, E., Eggins, E., Reid, N., Harnett, P., Dawe, S. (2018). Parenting Interventions for Incarcerated Parents to Improve Parenting Knowledge and Skills, Parent Well-Being, and Quality of the Parent–Child Relationship: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Journal of Experimental Criminology*, 14(3), 1-39. doi:10.1007/s11292-017-9290-6
- Arditti, J. A. (2003). Locked Doors and Glass Walls: Family Visiting at a Local Jail. *Journal of Loss & Trauma*, 8, 115-138.
- Berk L. (2015). *Bebekler ve Çocuklar. Doğum Öncesinden Orta Çocukluğa*. Çev. N.İşikoğlu-Erdoğan. Ankara: Nobel.
- Bocknek, E. L., Sanderson, J., & Britner, P. A. (2009). Ambiguous Loss and Posttraumatic Stress in Children of Prisoners. *Journal of Child and Family Studies*, 18(3), 323-333.
- Boyd, D. R., Bee, H. L., & Johnson, P. A. (2011). *Lifespan Development*. Toronto: Pearson.
- Broderick, P.C. & Blewitt, P. (2015). *The Life Span: Human Development for Helping Professionals* (4th Ed.). New Jersey: Pearson.
- Bukatko, D. & Daehler, M. W. (2004). *Child Development. A Thematic Approach* (5th Ed.). Boston: Houghton Mifflin.
- Conkbayır, M., & Pascal, C. (2014). *Early Childhood Theories and Contemporary Issues. An Introduction*. London: Bloomsbury.
- Dallaire, D.H.(2007). Children with Incarcerated Mothers: Developmental Outcomes, Special Challenges and Recommendations, *Journal of Applied Developmental Psychology*, 28, 15-24.
- Doğan, M. (2011). Ruh Sağlığı-Çocuk Ruh Sağlığı. Y. Uzuner (Ed.), *Çocuk Ruh Sağlığı* (s. 1-30). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Fry-Geier, L. & Hellman, C.M. (2017). School Aged Children of Incarcerated Parents: the Effects of Alternative Criminal Sentencing. *Child Indicators Research*, 10(3), 859-879.
- Gillibrand, R., Lam, V., & O'Donnell, V. L. (2016). *Developmental Psychology* (2nd Ed.). Harlow: Pearson/ Prentice Hall.
- Greenberg, R. (2006). Children and Families: Mothers Who Are Incarcerated, *Women & Therapy*, 29: 3, 165- 179.
- Hayes, N., O'Toole, L., & Halpenny, A.M. (2017). *Introducing Bronfenbrenner: A Guide for Practitioners and Students in Early Years Education*. London: Routledge.
- Huynh-Hohnbaum, A.L. Bussell, T., Lee, G. (2015). Incarcerated Mothers and Fathers: How their Absences Disrupt Children's High School Graduation. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 1 (2), 1-11.
- Johnson, E.I., Arditti, J.A., & McGregor, C. (2018). Risk, Protection, and Adjustment Among Youth with Incarcerated and Non-Resident Parents: A Mixed-Methods Study. *Journal of Child & Family Studies*. 27,1914-1928.
- Kail, R. V. (2012). *Children and Their Development*. Boston, MA: Pearson.

- Menting, A. T. A., Orobio de Castro, B., & Matthys, W. (2016). Children of Mothers Being Released From Incarceration: Characteristics and Potential Targets for Intervention. *European Journal of Developmental Psychology, 13*(4), 407–423. doi:10.1080/17405629.2015.1089770
- Micheal, R. (2018). Contribution of Family Relationships to the Social-Emotional Functioning of Children of Incarcerated Fathers. *Journal of Public Child Welfare, 12*, 1, 60-78.
- Mumola, C. J. (2000). Incarcerated Parents and Their Children. Bureau of Justice Statistics Special Report.
- Murray, J. & Murray, L. (2010). Parental Incarceration, Attachment and Child Psychopathology. *Attachment & Human Development, 12*,4, 289-309.
- Murray J, Farrington DP, Sekol I. (2012). Children's Antisocial Behavior, Mental Health, Drug Use, and Educational Performance After Parental Incarceration: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Psychological Bulletin, 138*,2, 175-210. doi:10.1037/a0026407
- Nesmith, A., & Ruhland, E. (2008). Children of incarcerated parents: Challenges and resiliency, in their own words. *Children and Youth Services Review, 30*(10), 1119-1130. doi: 10.1016/j.childyouth.2008.02.006
- Poehlmann, J. (2005). Representations of Attachment Relationships in Children of Incarcerated Mothers. *Child Development, 76*, 679-696.
- Poehlmann, J., Dallaire, D., Loper, A. B., & Shear, L. D. (2010). Children's Contact with Their Incarcerated Parents: Research Findings and Recommendations. *American Psychologist, 65*(6), 575-598. doi:10.1037/a0020279
- Shaffer D. & Kipp K. (2007). *Developmental Psychology: Childhood & Adolescence* (7th Ed.). Belmont: Thomson Wadsworth.
- Sharratt, K. (2014). Children's Experiences of Contact with Imprisoned Parents: A Comparison Between Four European Countries. *European Journal of Criminology, 11*(6), 760-775. doi:10.1177/1477370814525936
- Shlafer, R. J., Reedy, T., & Davis, L. (2017). School-Based Outcomes Among Youth With Incarcerated Parents: Differences by School Setting. *Journal of School Health, 87*, 687–695.
- Sigelman, C.K. & Rider, E.A. (2017). *Human Development Across the Life Span* (9th Ed.) Canada: Cengage Learning.
- Smith, C.J., & Young, D.S. (2017). A Retrospective Look at the Experience of Parental Incarceration and Family Reentry During Adolescence. *Social Work in Public Health, 32*(8), 475-488.
- Sugarman, L. (2001). *Life-Span Development: Frameworks, Accounts, and Strategies*. Hove, East Sussex: Psychology.
- Western, B. & Smith, N. (2018). Formerly Incarcerated Parents and Their Children. *Demography, 55*, 823-847.